

«Igl è anc bler da far, er en Grischun»

Dretgs da las dunnas in tema er a Puntraschigna

DA FLURIN ANDRY / ANR

■ **Sco l'onn 1991 è vegnì organisà en Svizra puspè in di da chauma da las dunnas. Era deputadas dal cussegl grond en stadas quel di activas.** Sco in dals ultims pajais en Europa ha la Svizra introduci il 1971 il dretg da votar per las dunnas. Fin che las dunnas han pudì votar ed eleger er en tut las vischnancas en Grischun hai durà fin l'onn 1983. In dals dretgs che las dunnas nun han anc uss betg en Svizra è l'egualità da las pajas: Per la medema lavur na survegnan dunnas anc adina betg la medema paja sco lur collegas masculins, e quai era sche l'egualità tranter dunnas ed umens è fixada dapi l'onn 1981 en la Constituziun naziunala. Perquai han decis las dunnas da realisar ils 14

Tuttas en alv sco las pionieras

L'idea da sa vestgir tuttas en alv per surdar l'incumbensa a la presidenta dal cussegl grond Tina Gartmann-Albin aveva già Silvia Hofmann. «Nus na pudessan oz betg esser activas en il parlament sche dunnas nun avessan cumenzà gia avant dus tschientaners a cumbatter per ils dretgs da las dunnas», ha ella ditg, «las Suffragettas (franz./engl. suffrage: dretg da votar) en Engalterra eran vestgidas tar lur demonstraziuns tuttas en alv.» Sa regardar a las pionieras dal combat per ils dretgs da las dunnas pareva a Hofmann ch'è era participada a la perscrutaziun da l'istorgia da las dunnas en Grischun insatge fitg impurtant: «En sasez savain nus anc memia pauc da l'istorgia da las dunnas en general ed en spezial era en noss chantun», ha ella ditg e menziunà ch'i deva er en Grischun gia avant bundant tschient onns dunnas che s'engaschavan per ils dretgs da las dunnas e per l'egualità da las schanzas.

zercladur, 28 onns sunter l'emprim di da chauma da las dunnas, en tut la Svizra puspè in da quests dis. Ils dretgs da las dunnas èn stads in tema venderdi er a la sesiun extra muros a Puntraschigna.

Regenza incumbensada d'elavurar plan d'acziun

«Procurar per l'egualità dals dretgs è inalezia era da la politica», ha ditg *Sandra Locher Benguerel* (ps, Cuir) en num da la fracziun da la ps, «perquai incumbensain nus oz la regenza d'elavurar per mauns dal parlament in plan d'acziun per medems dretgs per dunnas ed umens en Grischun.» Vestgidas tuttas en alv han las deputadas surdà lur incumbensa a *Tina Gartmann-Albin*, la presidenta dal cussegl grond grischun. Tge din deputadas da la situaziun actuala en Grischun? L'anr ha discurrì cun *Silvia Hofmann* (ps, Cuir) ch'ha manà il biro d'egualità grischun, cun *Julia Müller* (ps, Trin) ch'è la pli giuvna commembra dal parlament e cun *Gabriela Tomaschett* (pcd, Cadi).

Las deputadas Gabriela Tomaschett, Julia Müller e Silvia Hofmann (da san.) s'han expressas davart ils dretgs da las dunnas.

Las dunnas da la ps han surdà a Tina Gartmann-Albin l'incumbensa per mauns da la regenza.

FOTOS F. ANDRY

«Il pli ferm è quai il cas tar las puras»

«La situaziun en Grischun è en sasez sco en l'ulteriura Svizra, areguard ils dretgs per umens e dunnas ineguala», ha constatà Hofmann, «quai vala surtut per las assicuranzas socialas ch'èn anc adina organisadas tenor sistem patriacal: La dunna è in part da la famiglia, sch'ella la banduna, alura ha ella damain daners e pli tard era damain renta, pensiun.» Il pli ferm vesan ins quai tenor ella tar las puras: «La gronda part d'ellas valan sco persunas 'senza actività da gudogn'. Uschia nun han ellas tar in divorzi nagins dretgs da survegnir pli tard ina renta, era sch'ellas han prestà onns a la lunga blera lavur sin las purarias», ha punctuà Hofmann.

«I dovra la discussiun publica»

Tomaschett ha ditg ch'i saja baingea capità en Grischun gia bler en chaussa dretgs da las dunnas, però anc betg suffizientmain: «Perquai dovri anc adina acziuns che rendan attent p. ex. a l'inegualità da

las pajas.» In auter sforz ch'è a ses avis necessari en Grischun è da stgaffir las purschidas necessarias per pussibilitar a las dunnas da cumbinar la famiglia e la professiun: «I dovra dapli ras canortas per che las dunnas possian esser mammas e tuttinera era lavurar sin lur clamada.» In problem da las dunnas che dat a Müller savens da ponderar è «che dunnas, giuvnas fin en vegliadetgna avanzada èn confruntadas cun violenza en general e savens era sexuala. Da quella nun essan nus en Grischun betg schanegiadas.» Perquai èsi a ses avis necessari da manar ina discussiun publica: «Quell'è impurtant per che las dunnas sappian che violenza fisica ed era psichica da vart da l'um, dal bab u d'insatgi auter è chastiabla», ha ditg Müller, «i duessan vegnir prendidas en Grischun mesiras che nagin nun haja d'avair tema da patir da violenza a chasa.» Tuttas trais deputadas han punctuà ch'i saja necessari che las dunnas cuntinueschian a s'engaschar per lur dretgs.